

Vergaderjaar 1998–1999

**26 206**

**Emancipatiebeleid 1999**

**Nr. 1**

**BRIEF VAN DE STAATSSECRETARIS VAN SOCIALE ZAKEN EN WERKGELEGENHEID**

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

's-Gravenhage, 15 september 1998

Hierbij ontvangt u de Begrotingsbrief Emancipatiebeleid 1999. Naast de thema's en activiteiten die in het begrotingsjaar worden uitgevoerd, gaat de aandacht uit naar twee belangrijke voornemens die te maken hebben met de strategie van het coördinerend emancipatiebeleid:

- de regie van een gezamenlijk plan van aanpak inzake de actieplannen van departementen op emancipatiegebied;
- de aankondiging van een Meerjarennota Emancipatiebeleid.

Het emancipatiebeleid van het kabinet omvat meer dan in de begrotingsbrief wordt beschreven, aangezien talrijke initiatieven plaatsvinden op de beleidsterreinen van verschillende departementen. Voor deze initiatieven ligt de eerste verantwoordelijkheid bij de vakministers. De bewindslieden leggen hierover zelf verantwoording af aan de Tweede Kamer, in de vorm van nota's, beleidsbrieven, rapportages en departementale begrotingsstukken.

De Staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid,  
A. E. Verstand-Bogaert

## 1. Inleiding

Deze Begrotingsbrief Emancipatiebeleid 1999 bevat de kaders waarbinnen het departement van SZW vanuit zijn coördinerende functie op het terrein van het emancipatiebeleid het komende jaar vorm zal geven aan dit interdepartementale beleid. Het regeerakkoord dient hierbij als uitgangspunt.

Paragraaf 2 beschrijft kort de stand van zaken van het emancipatiebeleid en eindigt met de aankondiging van een Meerjarennota Emancipatiebeleid. In paragraaf 3 worden drie beleidsbepalende adviezen uit de vorige kabinetsperiode beschreven. Paragraaf 4 geeft een overzicht van de thema's en activiteiten van het emancipatiebeleid in het komende begrotingsjaar. In paragraaf 5 komen de instrumenten van het emancipatiebeleid aan bod en in paragraaf 6 het financieel kader waarbinnen het coördinerend emancipatiebeleid zich afspeelt.

## 2. Stand van zaken

In de Voortgangsbrief emancipatiebeleid 1997/98 (Kamerstukken 1997/98, 25 606, nr. 1) constateerde het kabinet dat de emancipatie van vrouwen belangrijke en niet meer terug te draaien gevolgen heeft gehad voor het denken over de positie van vrouwen en mannen én voor de manier waarop de samenleving er nu uitziet. Tegelijkertijd wordt erkend dat de emancipatie nog niet «af» is, dat de alledaagse werkelijkheid nog niet voldoende overeenkomt met de nieuwe sociale wenselijkheid, waarin een evenwichtige verdeling van werk, zorg, inkomen en macht de norm zijn geworden. Tijdens de vorige kabinetsperiode zijn drie belangrijke uitgangspunten geformuleerd, die de basis vormden voor het emancipatiebeleid. Het zijn:

- a. de erkenning van diversiteit als bron van kwaliteit;
- b. het verbreden van de mogelijkheden voor mannen vrouwen om activiteiten in verschillende levenssferen te kunnen combineren, met name op het terrein van arbeid en zorg;
- c. de strategie om tot verbreding van draagvlak voor emancipatie en -beleid te komen.

Op deze drie punten is de afgelopen kabinetsperiode belangrijke vooruitgang geboekt. Hieronder wordt daar kort bij stil gestaan.

### *a. Diversiteit als bron van kwaliteit*

In het emancipatiebeleid is de nadruk verschoven van de achterstand van (groepen) vrouwen naar de erkenning van het belang van diversiteit voor de samenleving als geheel. Een Sire-campagne met als motto: «Mannen zijn thuis net zo onmisbaar als op het werk» is hier een goed voorbeeld van, omdat deze aansluit bij de wens van velen om structurele belemmeringen voor ouders om arbeid en zorg te combineren, weg te nemen.

Het thema van de Beleidsbrief emancipatiebeleid 1997 (Kamerstukken 1996/97, 25 006) luidt *diversiteit als kwaliteit van de samenleving*. Met dit thema wordt geprobeerd een verdere cultuurverandering te stimuleren, waarin de waarde wordt onderkend van de bijdragen die mensen leveren vanuit verschillende achtergronden.

De afgelopen jaren zijn verschillende studies, projecten en experimenten uitgevoerd, waaruit blijkt dat het uitbannen van stereotype beeldvorming en opvattingen een kwestie is die op allerlei deelterreinen in allerlei verschijningsvormen speelt. Cultuurverandering is een belangrijk punt van aandacht geworden bij het ontwikkelen van activiteiten. Als concrete activiteiten kunnen genoemd worden de emancipatie-effectrapportage, activiteiten van Opportunity in Bedrijf om arbeidsorganisaties te stimu-

leren vrouwen te laten doorstromen en de bedrijfscultuur te veranderen en twee interessante publicaties<sup>1</sup>.

In het regeerakkoord staat dat «het tegengaan van stereotype beeldvorming over mannen en vrouwen, alsmede over etniciteit en het stimuleren van positieve beeldvorming» op de agenda blijven staan.

*b. Het verbreden van de mogelijkheden voor mannen vrouwen om activiteiten in verschillende levenssferen te kunnen combineren, met name op het terrein van arbeid en zorg*

Een belangrijk uitgangspunt van beleid is dat mannen en vrouwen de mogelijkheid dienen te hebben om volwaardig te participeren in de drie levenssferen: de persoonlijke levenssfeer, de sfeer van arbeid en inkomen, en de politiek-sociale levenssfeer. Uit het regeerakkoord blijkt dat het kabinet de lijn die door het vorige kabinet is ingezet, doortrekt. Er staat immers: Emancipatie «gaat om veranderingen in taakverdeling, waardering van taken en maatschappelijke posities van mannen en vrouwen in de meest brede zin. Emancipatie heeft betrekking op alle beleidsterreinen, hetgeen tot uitdrukking komt in het gehele regeerakkoord».

De aanknopingspunten in het regeerakkoord voor het emancipatiebeleid komen terug bij de beschrijving van de thema's en activiteiten.

*c. Strategie van het emancipatiebeleid*

Het beleid blijft gericht op verbreding van het draagvlak voor emancipatie en -beleid omdat bij het emancipatieproces alle burgers zijn betrokken. Dit betekent dat bedrijven, sociale partners, maatschappelijke en politieke organisaties en andere intermediairen zich geconfronteerd zien met de gewijzigde wensen en behoeften die er het gevolg van zijn. In vele opzichten hebben zij een sleutelrol bij het wegnemen van de obstakels voor de totstandkoming van een geëmancipeerde samenleving. De overheid alleen is niet in staat de gewenste veranderingen door te voeren.

Draagvlakverbreding in beleid blijkt via een tweesporenbeleid een effectieve strategie te zijn, die zowel nationaal als internationaal zijn vruchten afwerpt. Het ene spoor in het tweesporenbeleid richt zich op de integratie van emancipatie-aspecten in regulier beleid en het tweede spoor is het ontwikkelen van vernieuwend specifiek emancipatiebeleid. Het proces van integratie wordt sinds de vierde Wereldvrouwenconferentie van de Verenigde Naties in Beijing (1995) aangeduid met het woord «mainstreaming». Via mainstreaming begint het emancipatieproces van vrouwen nu vergaande verbindingen te krijgen met hoofdterreinen van beleid, maar de verbindinglijnen zijn nog nieuw. Mainstreaming veronderstelt ook kennis en capaciteit en kan alleen succesvol zijn als deze in voldoende mate en structureel beschikbaar zijn. Het tweede spoor blijft voorlopig nodig. Langs het tweesporenbeleid wordt de komende periode verder gewerkt.

Twee belangrijke voornemens die te maken hebben met de strategie van het coördinerend emancipatiebeleid zijn:

*1. Regie gezamenlijk plan van aanpak actieplannen van departementen*

Departementen hebben een eigen verantwoordelijkheid om emancipatie op hun eigen vakterreinen vorm te geven. Het opstellen van een actieplan met ten minste drie concrete taakstellingen, zoals verwoord in het regeerakkoord, behoort dus ook tot de verantwoordelijkheid van de vakdepartementen. Vanuit de taak die het departement van SZW heeft bij de coördinatie van het emancipatiebeleid zal gezorgd worden voor de

---

<sup>1</sup> Binnenkort zullen verschijnen: het handboek «Effectief Beeldvormen» van M. Meijer en «Zaken zijn Zaken» van A. Verbiest.

regie van een gezamenlijk plan van aanpak, waarbij andere voornemens op dit terrein worden meegenomen. In het najaar zal ik namens het kabinet de Kamer informeren over opzet en tijdspad, waarbij nadrukkelijk aandacht zal worden besteed aan de eis dat de taakstellingen binnen de regeerperiode geëffectueerd zullen worden.

## 2. Meerjarennota Emancipatiebeleid

In een nota die ik vóór het zomerreces 1999 aan het Parlement zal aanbieden, zullen trends en strategische lijnen worden geschetst waarbinnen onder andere de in paragraaf 3 besproken adviezen uit de vorige kabinetsperiode en de verdere uitwerking van thema's en activiteiten uit paragraaf 4 in een meerjarenperspectief worden geplaatst.

## 3. BELEIDSBEPALENDE ADVIEZEN

In de afgelopen kabinetsperiode is door externe deskundigen een drietal belangrijke rapporten uitgebracht, waarvan de aanbevelingen een plaats hebben gekregen in het overheidsbeleid, zowel in het reguliere- als in het emancipatiebeleid in het bijzonder. De adviezen zijn terug te vinden in:

### 1. Toekomstscenario's Herverdeling Onbetaalde Arbeid<sup>1</sup>

In 1995 heeft een commissie onder voorzitterschap van M. Bruijn-Hundt aan het kabinet vier toekomstscenario's gepresenteerd, waarin voor de periode tot 2010 mogelijke relaties tussen overheidsbeleid en de verdeling van arbeid en zorg tussen mannen en vrouwen verkend werden, uitgaande van een gelijke verdeling van onbetaalde zorgarbeid. De commissie en vervolgens het kabinet hebben een voorkeur uitgesproken voor het Combinatiescenario vanwege de relatieve Nederlandse voorkeur voor «zelf zorgen». Het (met name in internationaal verband) bijzondere van het Combinatiescenario is dat als gevolg van het emancipatieproces niet alleen de positie van vrouwen verandert, maar ook die van mannen. Gelijkere posities worden niet bereikt doordat vrouwen ook voltijds gaan werken, maar door een herverdeling van arbeid, zorg en inkomen. Aspecten van het Combinatiescenario zijn geïntegreerd in de kabinetsnota's Werken aan Zekerheid (Kamerstukken 1996/97, 25 010) en Kansen op Combineren (Kamerstukken 1997/98, 25 667).

### 2. Eindadvies Commissie Dagindeling<sup>2</sup>

Onder voorzitterschap van A. de Vries heeft de commissie in april 1998 haar eindadvies uitgebracht. In dat advies doet zij aanbevelingen die kunnen bijdragen aan ruimere keuzemogelijkheden voor het combineren van arbeid en zorg.

Bijzondere aandacht is daarbij geschonken aan de ideeën en wensen van kinderen.

De aanbevelingen betreffen onder andere:

- een tijdelijke landelijke stimuleringsmaatregel, waarmee experimenten Dagindeling financieel kunnen worden ondersteund;
- een landelijk ontwikkelingsbureau dat, in samenwerking met bestaande expertisecentra op afzonderlijke gebieden, deskundigheid verzamelt en verspreidt;
- een externe stuurgroep Dagindeling, rechtstreeks onder het kabinet, die samenwerking stimuleert, belemmeringen opspoort en voorstellen doet voor meer samenhang in geldstromen.

### 3. Rapport commissie Groenman<sup>3</sup>

In de Goedkeuringswet van het VN-Vrouwenverdrag<sup>4</sup> is de verplichting

<sup>1</sup> Commissie Toekomstscenario's Herverdeling Onbetaalde Arbeid: onbetaalde zorg gelijk verdeeld, 1995.

<sup>2</sup> Dagindeling, Tijd voor arbeid en zorg, Eindadvies, april 1998.

<sup>3</sup> Groenman, L.S. e.a.: Het Vrouwenverdrag in Nederland anno 1997. Verslag van de commissie voor de eerste rapportage over de implementatie in Nederland van het Internationaal Verdrag tegen Discriminatie van Vrouwen, Den Haag, 1997.

<sup>4</sup> VN-Vrouwenverdrag is het Mensenrechtenverdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen. Het Verdrag is in 1979 in New York door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties aangenomen. In 1991 is het Verdrag voor het Koninkrijk in werking getreden.

opgenomen om voorafgaand aan de rapportage aan het Verdragscomité, het CEDAW<sup>1</sup>, een nationale rapportage over de uitvoering van het verdrag aan het parlement te sturen. De commissie Groenman schreef de eerste rapportage. Het rapport van de commissie schetst een beeld van de huidige stand van zaken met betrekking tot de implementatie van het Verdrag in Nederland. Het bevat een groot aantal conclusies en aanbevelingen voor toekomstig beleid. In oktober 1997 is aan de Katholieke Universiteit Nijmegen een nationale conferentie over het rapport Groenman georganiseerd. De resultaten van deze conferentie zijn betrokken bij de kabinetsreactie die in februari 1998 naar het parlement is gestuurd en besproken in het Algemeen Overleg van 18 juni jl..

#### **4. THEMA'S EN ACTIVITEITEN**

In dit hoofdstuk wordt een beeld geschetst van de wijze waarop de activiteiten in 1999 verder ingevuld zullen worden. Per activiteit wordt u op een later tijdstip – waar nodig – nader geïnformeerd.

##### *Arbeid en zorg*

De algemene constatering in het regeerakkoord dat de formele gelijkheid tussen mannen en vrouwen een heel eind is gevorderd, geldt zeker voor het terrein van arbeid en zorg. Maar dat wil nog niet zeggen dat het doel al bereikt is. Impulsen zijn nodig gericht op verdere cultuurverandering en materiële gelijkheid. Sociale investeringen in de combinatie van arbeid en zorg gaan hand in hand met een economisch belang. De komende jaren zullen een toenemende krapte op de arbeidsmarkt laten zien, waardoor werknemers, werkgevers en de overheid een gedeeld belang hebben bij het structureel verbeteren van de voorwaarden van de combinatie van arbeid en zorg. Richtsnoer in het beleid daarbij blijft het Combinatiescenario. Het daadwerkelijk bevorderen van het combinatiemodel geeft vrouwen uitzicht op blijvende (economische) zelfstandigheid en heeft tegelijkertijd positieve consequenties voor de overheid (zoals een verminderd beroep op de bijstand).

##### *Kaderwet Arbeid en Zorg*

Er komt een Kaderwet Arbeid en Zorg. Die ondersteunt de breed levende behoefte om het combineren van arbeid en zorg beter mogelijk te maken. Het gaat om een samenhangende regeling van de mogelijkheden voor verlof en een geclausuleerd recht op deeltijdarbeid, die aansluit bij de moderne arbeidsmarkt en arbeidspatronen en bij moderne vormen van opvoeding en zorg. Uitgangspunt is dat vrouwen en mannen arbeid en zorg combineren. Hierdoor bevordert de Kaderwet dat nog onbenutte talenten van vrouwen in betaald werk en van mannen in zorg en opvoeding beter tot hun recht komen. Over de contouren van de ontwerp-wet vinden op korte termijn oriënterende gesprekken plaats met de centrale organisaties van werkgevers en werknemers, waaronder het MKB, alsmede met andere maatschappelijke organisaties die relevant zijn voor het emancipatiebeleid. Voor kinderopvang heeft het kabinet extra geld uitgetrokken, wat leidt tot een zeer aanzienlijke uitbreiding van de capaciteit. Tevens bereidt het kabinet een Wet Basisvoorziening Kinderopvang voor (zie voor de verdere uitwerking de Sociale Nota).

##### *Stimuleringsmaatregel Dagindeling*

Voor het oplossen van knelpunten op het terrein van arbeid en zorg zal voorts gebruik gemaakt gaan worden van de aanbevelingen van de Commissie Dagindeling. Door middel van een tijdelijke stimulerings-

---

<sup>1</sup> De afkorting CEDAW staat voor: Committee on the Elimination of Discrimination Against Women.

maatregel kunnen deze worden uitgewerkt in experimenten, ervarings-uitwisseling en informatievoorziening. Bijvoorbeeld: werktijden op maat, ruimere openingstijden van scholen en kinderopvang, de combinatie van arbeid en zorg in de ruimtelijke ordening, nieuwe vormen van persoonlijke dienstverlening. De stimuleringsmaatregel zal op korte termijn worden ontworpen. Bij de uitvoering van de stimuleringsmaatregel zal naast overleg met de meest betrokken departementen, overleg worden gevoerd met de overige relevante organisaties en partners.

#### *Wie zorgt in de 21e eeuw?*

Emancipatie houdt niet in dat vrouwen net zoveel betaald gaan werken als mannen, maar dat arbeid en zorg meer gelijk verdeeld worden tussen mannen en vrouwen. Alleen een cultuurverandering, waardoor zorg ook voor mannen een vanzelfsprekendheid wordt, kan voorkomen dat er fricties ontstaan in de vorm van dubbele belasting voor vrouwen, van tekorten op delen van de arbeidsmarkt, of in de vorm van een «zorgvacuüm».

Maatregelen in de sfeer van de betaalde arbeid zijn een voorwaarde, maar in de komende kabinetsperiode zal ook meer specifieke nadruk gelegd worden op de eigen waarde van de zorg onder de noemer: «Wie zorgt in de 21e eeuw?».

Er komt een plan van aanpak, waarbij uiteraard afstemming plaatsvindt met het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. Wie zorgt in de 21e eeuw? is ook één van de drie actuele thema's waarop in het begrotingsjaar 1998/1999 subsidie kan worden aangevraagd (zie paragraaf 5). Het Jaarboek Emancipatie 1999 bevat artikelen en statistisch materiaal over dit thema. Bij de ontwikkeling van de monitor emancipatie (zie paragraaf 5) zal geprobeerd worden de bijdrage van mannen aan de onbetaalde zorg zo eenduidig mogelijk te meten. Onderzoek naar de rol van onbetaalde zorgarbeid in de economie en in economische modellen wordt meegenomen in de afwegingen voor het onderzoekprogramma 1999. Hetzelfde geldt voor onderzoek naar de positie van vrouwen in de betaalde zorgarbeid.

#### *Een nieuw «sociaal contract»: het Combinatiescenario*

Het Combinatiescenario kan worden gezien als een schets van de contouren voor een nieuw «sociaal contract», gebaseerd op het delen van verantwoordelijkheden op het terrein van arbeid en zorg tussen mannen en vrouwen. Het staat voor sociale bescherming gebaseerd op het scheiden van kostwinners- en zorgverantwoordelijkheden. Tijdens het symposium «Vrouwenarbeid 100 jaar later», in april 1998 stond het «sociaal contract» als kernbegrip van het OESO-rapport «Shaping Structural Change: the role of women» centraal.<sup>1</sup> Een voorbeeld om te komen tot zo'n nieuw «sociaal contract» is de in het regeerakkoord genoemde «emancipatie-effectrapportage op de herziening van het belastingstelsel».

#### *Emancipatie per levensfase: de jonge generaties in de 21e eeuw*

Op de drempel van de 21e eeuw is het voor het emancipatiebeleid belangrijk te weten in hoeverre de «1990-generatie» economische zelfstandigheid heeft bereikt. De overheid heeft bij deze generatie in beginsel het uitgangspunt van het traditionele «sociaal contract» verlaten. Het betekent namelijk dat het recht op een aanvullende toeslag op uitkeringen voor een werkloze of arbeidsongeschikte kostwinner vervalt indien de afhankelijke partner geboren is na 31 december 1971 en er geen kinderen jonger dan 12 jaar te verzorgen zijn<sup>2</sup>. Bij de monitor emancipatie

<sup>1</sup> Essaybundel Naar een nieuw «sociaal contract» in de 21e eeuw, uitgave SZW/DCE, 1998.

Verslag symposium «Vrouwenarbeid 100 jaar later», uitgave SZW/DCE, 1998.

<sup>2</sup> Emancipatie: De 1990-generatie economisch zelfstandig? Overdruk van hoofdstuk 13 uit het Sociaal en Cultureel Rapport 1988, 1988.

(zie onder par. 5) zal worden nagegaan hoe het staat met de economische zelfstandigheid van deze generatie.

Het kabinet wil speciale aandacht besteden aan «het bevorderen van het draagvlak voor emancipatie onder de jongere generaties; gelijkwaardigheid tussen de seksen is voor hen vaak vanzelfsprekend, maar in de praktijk lopen zij vroeg of laat tegen de nodige (institutionele) belemmeringen op. Bijzondere aandacht is ook nodig voor de positie van allochtone meisjes. Zij worden vaak geconfronteerd met verschillende verwachtingspatronen. De rol van deze meisjes kan van grote betekenis zijn in de vormgeving van sociale cohesie in een multiculturele samenleving», aldus het regeerakkoord. De relatie met grote stedenbeleid komt hiermee nadrukkelijk in beeld.

Het is belangrijk om beleidsinformatie te verkrijgen. Hoe dat het beste kan, wordt de komende maanden uitgewerkt. «Emancipatie per levensfase: de jonge generatie in de 21e eeuw» is tevens één van de actuele thema's waarvoor in 1999 subsidie kan worden aangevraagd (zie paragraaf 5).

Informatie over het combinatiegedrag van de tweede generatie zwarte-, migranten- en vluchtelingenvrouwen (zmv-vrouwen), die niet als zodanig in reguliere statistieken is opgenomen, komt uit een onderzoek, dat het SCP begin 1999 afrondt. Bij dit onderzoek is het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties betrokken.

#### *Doorbreken glazen plafond*

Het fenomeen «glazen plafond» is nationaal en internationaal snel op de agenda gekomen.

Niet alleen in de marktsector, maar ook in de collectieve sector blijft het percentage vrouwen op hogere (besluitvormende) functies gering (er is sprake van een zgn. glazen plafond). Zie de achterblijvende percentages vrouwen in de toppen van overheid, politiek, bedrijfsleven en wetenschap. Het kabinet zal specifieke initiatieven blijven nemen om de vertegenwoordiging van vrouwen te vergroten. In samenwerking met Toplink, Opportunity in Bedrijf en sociale partners zullen de inspanningen op dit terrein worden geïntensiveerd.

#### *Geweld tegen vrouwen: mensenrechten van vrouwen*

Het beleid ter voorkoming en bestrijding van geweld tegen vrouwen heeft het vorige kabinet verder ingebed in het waarborgen van mensenrechten van vrouwen. Er is een verschuiving ingezet van een eenduidige negatieve invalshoek (bestrijden van seksueel geweld tegen vrouwen) naar een multidisciplinaire positieve benadering (het respecteren van mensenrechten van vrouwen door middel van het voorkomen en bestrijden van de verschillende vormen van geweld tegen vrouwen).

#### *Nationaal rapporteur*

Tijdens het Nederlands Voorzitterschap van de Europese Unie (EU) organiseerden de coördinerend bewindspersoon emancipatiebeleid en de minister van Justitie de EU-ministeriële conferentie inzake vrouwenhandel (april 1997). Deze resulteerde in de *The Hague EU Ministerial Declaration on European Guidelines for Effective Measures to Prevent and Combat Trafficking in Women for the Purpose of Sexual Exploitation* (lees: De Verklaring van Den Haag).

De Verklaring van Den Haag vraagt om aanvullende maatregelen. Momenteel wordt een onderzoek uitgevoerd naar de mogelijkheden tot het aanstellen van een nationaal rapporteur vrouwenhandel. Deze zal als taak krijgen aan de regering te rapporteren over omvang, voorkoming en bestrijding van vrouwenhandel en zo nodig aanbevelingen te doen.

Conform het besluit van de VN-Commissie voor de Positieverbetering van Vrouwen (CSW) in maart jl. zal ook bekeken worden of de reikwijdte van het mandaat van de nationaal rapporteur kan worden uitgebreid tot geweld tegen vrouwen in brede zin. Ik zal uw Kamer naar verwachting dit najaar kunnen berichten over de uitkomsten van het onderzoek en over de conclusies die ik daaraan zal verbinden.<sup>1</sup>

#### *Plan van aanpak bestrijding geweld tegen vrouwen*

Een rondetafelconferentie met uitvoerende instanties leidde tot aanbevelingen aan de coördinerend bewindspersoon Emancipatiebeleid en de minister van Justitie voor een interdepartementaal plan van aanpak ter voorkoming en bestrijding van geweld tegen vrouwen. De coördinerend bewindspersoon Emancipatiebeleid heeft de vijftigjarige viering van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens aangegrepen om samen met de minister van Buitenlandse Zaken een ontwerp interdepartementaal plan van aanpak voor te leggen aan een internationale expertmeeting in Den Haag. De uitkomsten hiervan heeft Nederland in VN-kader ingebracht.

Zo leidde de discussie over geweld tegen vrouwen in de VN-Commissie voor de Positieverbetering van Vrouwen (CSW) tot een oproep aan regeringen om een nationaal actieplan inzake geweld tegen vrouwen te ontwikkelen.

In 1999 zal het ontwerp plan worden uitgewerkt tot een actieplan en een communicatieplan om uitvoerende instanties zoals scholen, politie, justitie, hulpverlening en lokale overheden te stimuleren en te ondersteunen bij het wegnemen van knelpunten.

#### *Internationale dimensie*

Op de vierde Wereldvrouwenconferentie van de Verenigde Naties in Beijing (1995) stelden regeringen vast dat het niet zozeer schort aan een analyse van het emancipatievraagstuk, noch aan een analyse van doelstellingen maar dat het nu aankomt op uitvoering ervan. Sinds Beijing staat ook het Nederlandse emancipatiebeleid in het teken van uitvoering en is het expliciet ingebed in het internationale emancipatiebeleid. Hierbij gaat in toenemende mate de aandacht uit naar de wisselwerking tussen nationale en internationale ontwikkelingen. Nationale implementatie en internationale follow-up van beleid zijn nu bepalende factoren.

De coördinerend bewindspersoon voor het Emancipatiebeleid coördineert samen met de minister van Buitenlandse Zaken het internationaal emancipatiebeleid. Internationale verdragen verplichten het kabinet tot het uitbrengen van een groot aantal rapportages. Deze zullen op elkaar worden afgestemd.

#### *Vijf jaar na Beijing*

In de komende jaren staat het emancipatiebeleid binnen de Verenigde Naties in het teken van de vijfjaarlijkse evaluatie van de uitvoering van het slotdocument van de Wereldvrouwenconferentie in Beijing, het zgn. «Platform for Action». De evaluatie zal besproken worden in een Speciale Algemene Vergadering van de Verenigde Naties (SAVVN), die plaatsvindt in juni 2000. De voorbereiding van deze vergadering zal worden uitgevoerd door de VN-Commissie voor de Positieverbetering van Vrouwen (CSW).

Nederland zal hiertoe in 1999 starten met het opstellen van een nationale implementatie rapportage (1995 – 2000). Deze zal zich met name richten op het duiden van «good practices» en nog bestaande structurele belemmeringen bij de uitvoering van het «Platform for Action». In dit kader zal op 10 december 1999 – de Dag van de Rechten van de Mens –

<sup>1</sup> TK, vergaderjaar 1996–1997, 25 110, nr. 17; TK, vergaderjaar 1997–1998, 25 606, nr. 2; TK, vergaderjaar 1997–1998, nr. 1368, ahangsel van de Handelingen.



een themaconferentie worden georganiseerd. Om de voorbereiding van niet-gouvernementele organisaties (NGO's) voor «vijf jaar na Beijing» mogelijk te maken, is «*Vijf jaar na Beijing*» gekozen als derde actuele thema, waarop in 1999 subsidies kunnen worden aangevraagd. Op de agenda van de CSW staat ieder jaar de implementatie van het «Platform for Action». In 1999 betreft dit onder meer het onderdeel «gezondheid». Nederland zal in dit kader uiteraard uitdrukkelijk aandacht blijven vragen voor seksuele en reproductieve rechten van vrouwen en voor een verbod op discriminatie op grond van seksuele gerichtheid.

#### *VN Vrouwenverdrag*

Zoals eerder gesteld is de eerste nationale rapportage in het kader van het VN Vrouwenverdrag (Rapport Commissie Groenman) met een kabinetsreactie ingediend bij de Tweede Kamer. Conform de besprekingen in het Algemeen Overleg zal op tal van terreinen uitvoering worden gegeven aan de aanbevelingen van de Commissie Groenman. Bij de uitvoering van de aanbevelingen zal prioriteit worden gegeven aan:

- brede bekendheid geven aan het VN-Vrouwenverdrag;
- het onderzoeken van de mogelijkheden om te komen tot een informatiepunt waar de informatie en kennis over gelijke behandelingsregelgeving is geconcentreerd om zo te komen tot betere informatieverspreiding, ook via Internet.

Voorts zal Nederland zich actief inzetten voor de afronding van de onderhandelingen in 1999 van het facultatief protocol bij het VN-Vrouwenverdrag. Het protocol waarmee klachtrecht mogelijk wordt gemaakt, zal de werking van het verdrag aanzienlijk versterken. Met het protocol wordt aan het VN Vrouwenverdrag hetzelfde instrumentarium toegevoegd dat andere mensenrechtenverdragen al kennen.

Dit najaar zal ik in een brief de Kamer informeren over opzet en het tijdschema voor de volgende nationale rapportage. In deze brief zal ook staan welk onderwerp wordt gekozen voor het vierde verdiepende onderzoek in het kader van de uitvoering van het VN-Vrouwenverdrag. Binnenkort zal de tweede voortgangsrapportage aan het toezichthoudend Comité bij het VN-Vrouwenverdrag (CEDAW) worden gezonden. De derde rapportage zal in 2000 worden aangeboden aan het CEDAW.

#### *Gelijke kansen in Europees sociaal beleid*

Nederland zal in het kader van het «gelijke kansen beleid» van de Europese Unie in de komende jaren zijn inspanningen intensiveren. Het ook in Europa gevoerde tweesporenbeleid zal dan ook een grotere inspanning vragen van de verantwoordelijke bewindspersonen. Het Kabinet zal zich in de Europese Unie actief inzetten voor de verankering van de integratie van gelijke kansen voor vrouwen en mannen in Europees sociaal beleid (mainstreaming). Ingegeven door het Verdrag van Amsterdam gaat de aandacht behalve naar specifiek emancipatiebeleid in het bijzonder uit naar integratie en toetsing van de gelijke kansen dimensie in de richtsnoeren voor het werkgelegenheidsbeleid en het op basis daarvan jaarlijks op te stellen Nationale Actieprogramma Werkgelegenheid.

Voorts zal Nederland zich actief inzetten in de onderhandelingen over de hervorming van de Europese Structuurfondsen voor de integratie van het gelijke kansen perspectief. Tevens zal er aandacht zijn voor de uitwerking van het gelijke kansen-beleid bij het uitbreidingsproces van de Europese Unie.

## 5. INSTRUMENTEN VOOR HET EMANCIPATIEBELEID

Het beleid gericht op de versterking van het instrumentarium van beleid zal worden voortgezet. Naast aandacht voor het juridische en subsidie-instrumentarium vraagt met name de uitbouw van de beleidsinformatie-instrumenten de nodige aandacht.

### *Communicatiebeleid*

Emancipatiebeleid vraagt niet alleen om het verspreiden van informatie over beleid maar ook in toenemende mate om moderne vormen van communicatie. De lijn van de afgelopen kabinetsperiode, gericht op betrokkenheid van een breed publiek, zal worden versterkt.

Ook voor het emancipatiebeleid geldt hetgeen wordt opgemerkt in het regeerakkoord over overheidsinformatie in brede zin, te weten: «Onderzoek naar de organisatie en de inzet van middelen en nieuwe instrumenten, moet leiden tot een vergroting van de effectiviteit van de overheidsvoorlichting en tot betere toegankelijkheid van overheidsinformatie». De komende periode zal hier aandacht aan worden besteed opdat de maatschappelijke relevantie van het emancipatiebeleid duidelijker over het voetlicht komt.

### *Joke Smitprijs*

In 1985 heeft de regering een regeringsprijs op emancipatiegebied ingesteld, genoemd naar de pionier van de hedendaagse vrouwenbeweging bij uitstek, Joke Smit.

Met de Joke Smit-prijs onderstreept de regering de betekenis van de emancipatie voor de Nederlandse samenleving en accentueert zij het belang van het emancipatiebeleid als bestanddeel van het algemene regeringsbeleid.

De Joke Smit-prijs wordt sinds 1986 tweejaarlijks toegekend. In 1998 zal de zevende uitreiking plaatshebben.

### *Overleg met andere overheden*

Vanwege het grote aantal raakvlakken tussen rijk, provincies en gemeenten blijft goed overleg met het Interprovinciaal Overlegorgaan (IPO) en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) van belang.

### *TECENA en de adviesraden*

Per 1 januari 1998 is de Tijdelijke Expertise Commissie Emancipatie in het Nieuwe Adviesstelsel, de TECENA, ingesteld voor een periode van maximaal 3 jaar. In de instellingsbeschikking staat: «De TECENA zal helpen bevorderen dat de adviesraden in het nieuwe adviesstelsel zelf op adequate wijze de emancipatie-aspecten van voorgenomen beleid in hun advisering gaan betrekken».

TECENA heeft haar werkplan ingediend bij de voormalige bewindspersoon. Aan het eind van het jaar zal ik het werkplan met commentaar naar de Kamer sturen.

### *Regelgeving gelijke behandeling*

De overheid is verantwoordelijk voor het opsporen, uitbannen en voorkomen van directe en indirecte discriminatie in wetgeving, rechtspraak en openbaar bestuur. De regelgeving over de gelijke behandeling van mannen en vrouwen is verspreid over verschillende wetten. Mogelijk zijn aanpassingen nodig naar aanleiding van de evaluatie van de Algemene Wet Gelijke Behandeling (AWGB) in 1999. Bij die evaluatie zal

ook aandacht worden geschonken aan de vraag, in hoeverre de AWGB, op de terreinen en in de mate waarin de wet bedoeld is als implementatie van het VN-Vrouwenverdrag, blijkt te voldoen aan de uit dit verdrag voortvloeiende verplichtingen.

#### *Instrumenten van Beleidsinformatie*

##### Het onderzoekprogramma

Via het onderzoekprogramma wordt mede richting gegeven aan nieuwe thema's, worden instrumenten ontwikkeld om het tweesporenbeleid effectief te kunnen uitvoeren en worden toezeggingen/verplichtingen aan het parlement uitgevoerd.

##### Emancipatiemonitor

Op dit moment wordt gewerkt aan het ontwikkelen van de monitor emancipatie waarmee gevolgd kan worden hoe het emancipatieproces zich ontwikkelt, mede in relatie tot het gevoerde beleid. De ontwikkeling gebeurt in nauwe samenwerking met de vakdepartementen. In april 1999 wordt het eerste rapport over de resultaten van deze monitor verwacht. De werkerreinen die daar aan de orde komen zijn: arbeid/zorg/inkomen, onderwijs, maatschappelijke en politieke besluitvorming en geweld tegen vrouwen.

##### Ontwikkeling EER en andere instrumenten

Op basis van een nu lopend evaluatie-onderzoek van uitgevoerde emancipatie-effectrapportages (EER) wordt verder gewerkt aan de verbetering van EER-varianten. Daarnaast wordt onderzoek gedaan naar de mogelijkheden voor het opzetten van een servicepunt mainstreaming-instrumenten.

Vanuit de coördinatie van het emancipatiebeleid is betrokkenheid bij:

- emancipatie-effectrapportage Verkenning Belastingen in de 21e eeuw (in opdracht van het ministerie van Financiën);
- emancipatie-effectrapportage Pensioenen (geïntegreerd in een nu lopend Pensioenonderzoek van SZW, dat einde 1998 gereed zal zijn).

#### *Emancipatie-ondersteuningsbeleid*

Het emancipatie-ondersteuningsbeleid is noodzakelijk om het proces van de gewenste verandering in de richting van een geëmancipeerde samenleving te blijven stimuleren. Onder meer via het beleidsinstrument subsidiëring wordt hieraan uitvoering gegeven.

Per 1 januari 1998 is de «Subsidieregeling emancipatie-ondersteuning 1998» van kracht.

Volgens deze regeling is subsidie beschikbaar voor drie typen activiteiten:

1. Activiteiten die passen in de actuele thema's van het beleid.
2. Activiteiten (veelal eenjarig) die bijdragen aan het wegnemen van structurele en culturele belemmeringen, zodat volwaardig en gelijktijdig geparticipeerd kan worden in verschillende levenssferen.
3. Activiteiten (veelal meerjarig) die gericht zijn op de verbreding van het draagvlak voor het emancipatie-proces of bijdragen aan expertisevorming.

Volgens de daarvoor geldende procedure kan onder te stellen criteria en verplichtingen subsidie verleend worden aan organisaties die projectvoorstellen indienen bij de Directie Coördinatie Emancipatiebeleid.

De actuele thema's voor 1999 zijn:

- Wie zorgt in de 21e eeuw?

- Emancipatie per levensfase: de jonge generatie in de 21e eeuw
- Vijf jaar na Beijing.

Van de in deze begrotingsbrief voorgestelde beleidsimpulsen is gekozen voor thema-subsidies voor de genoemde thema's om de volgende redenen. In de voorgaande jaren waren «arbeid» en «geweld tegen vrouwen» de thema-subsidies. Voor het onderwerp «doorbreking glazen plafond» wordt reeds aan een aantal organisaties subsidie verstrekt. De drie gekozen thema's zullen binnenkort nader worden afgebakend in de Staatscourant.

De organisaties die voor de activiteiten uit type 3 worden gesubsidieerd zijn het Internationale Informatiecentrum en Archief voor de Vrouwenbeweging (IIAV), Toplink, de VrouwenAlliantie, E-Quality en Opportunity in Bedrijf.

In het najaar van 1998 zullen evaluaties worden uitgevoerd van Toplink, de VrouwenAlliantie en de provinciale emancipatiebureaus.

## **6. FINANCIËEL KADER VAN HET EMANCIPATIEBELEID**

Naast de budgetten van de departementen, zoals de gelden voor de kinderopvang, zijn er voor het coördinerend emancipatiebeleid middelen beschikbaar voor de stimuleringsmaatregel dagindeling en het reguliere subsidiebeleid.

Voor de stimuleringsmaatregel dagindeling is additioneel voor de komende vier jaar in totaal een budget beschikbaar van 60 mln gulden. Over de uitvoering van deze stimuleringsmaatregel zal ik U nader informeren.

Voor de uitvoering van de subsidieregeling «emancipatie-ondersteuning 1998» is een budget begroot van 11,8 mln gulden.

Verder zijn er naast de middelen voor de personele en materiële uitgaven middelen voor de ondersteuning van het primair proces, en voor onderzoek- en communicatiebeleid van de coördinerende directie. Deze budgetten zijn – behoudens de generieke kortingen ten gevolge van het regeerakkoord – globaal gehandhaafd op het oude peil.